

Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України під час захисту персональних даних.

Відповідно до положень Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007-2015 роки» однією із стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні постає захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику «інформаційної нерівності» [1]. Водночас, ст. 3 Конституції України закріплює: права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2]. За умов поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки влади, особливість виконавчої влади полягає у тому, що саме вона забезпечує практичне виконання законів та інших правових актів державних органів.

Аналіз Закону України «Про захист персональних даних» [3] дозволяє переконатися у тому, що суб'єктами відносин, пов'язаних з персональними даними, постають, серед інших, і органи виконавчої влади України. Таким чином, виникає об'єктивна потреба в удосконаленні діяльності зазначених органів щодо обробки персональних даних та їх захисту, що має відповідати нормам чинного законодавства України про захист персональних даних [3]. Реалізація різноманітних правових норм (інформаційних, адміністративних тощо) означає практичне втілення правил поведінки (приписів), які вони містять, у діяльність суб'єктів суспільних відносин (зокрема, органів виконавчої влади України), що перебувають у сфері регулювання, передусім, інформаційного права. У процесі реалізації норм інформаційного права правові приписи втілюються в життя всіма суб'єктами регульованих суспільних відносин, але роль кожного суб'єкта у цьому процесі визначається відповідно до їх інформаційно-правового статусу. У зв'язку з цим, вважаємо, що тема роботи є актуальною.

Теоретико-методологічною базою дослідження є наукові напрацювання як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, передусім, роботи С.С. Алексєєва, І.В.

Арістової, О.А. Баранова, І.Л. Бачило, К.І. Белякова, В.М. Брижка, О.А. Городова, В.О. Копилова, Б.А. Кормича, О.В. Кохановської, А.І. Марущака, А.М. Новицького, В.С. Цимбалюка та ін. Водночас, у наукових працях зазначених фахівців не приділялося спеціальної уваги комплексному дослідженню реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у різноманітних правовідносинах, пов'язаних із захистом персональних даних. У зв'язку з цим у роботі здійснено спробу провести відповідне дослідження.

Розкриття предмета дослідження потребувало передусім ввести у науковий обіг поняття «сфера персональних даних» (далі – СПД): це сукупність суспільних відносин, пов'язаних з обробкою, захистом персональних даних (далі – ПД), наданням часткового чи повного права обробки персональних даних іншим суб'єктам відносин, пов'язаних із персональними даними, а також з доступом до персональних даних. Водночас, для з'ясування поняття «інформаційно-правовий статус» органів виконавчої влади (далі – ОВВ) України вважалося за доцільне проаналізувати різноманітні наукові позиції щодо визначення структури правового статусу суб'єктів адміністративного права, до яких відносяться і ОВВ України [4; 5].

Грунтуючись на положеннях зазначених наукових праць, вважаємо за доцільне, досліджуючи реалізацію особливостей інформаційно-правового статусу ОВВ України у інформаційних правовідносинах (простих та складних, зокрема, комплексних) [6] у СПД, говорити про реалізацію відповідних суб'єктивних прав та обов'язків ОВВ України у зазначених правовідносинах. Останнє є необхідною умовою як для виконання поставлених завдань, так і для реалізації відповідних функцій, які у сукупності й складають предмет діяльності конкретного ОВВ України. Разом з тим, слід усвідомлювати, що у роботі реалізація інформаційно-правового статусу ОВВ України обмежується, по-перше, відповідною сферою (сфера персональних даних); по-друге, інформаційними правовідносинами.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що у роботі розглядається наступна структура інформаційного правовідношення: 1) юридичний факт; 2) суб'єкти правовідносин; 3) об'єкт правовідносин; 4) зміст правовідносин (який включає суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників правовідносин).

Суб'єктами зазначених інформаційних правовідносин, згідно зі ст. 4 Закону [3] постають: 1) суб'єкт персональних даних; 2) володілець персональних даних; 3) розпорядник персональних даних; 4) третя особа; 5) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Можна висунути гіпотезу, що, як суб'єкт інформаційних правовідносин у СПД, органи виконавчої влади України можуть бути, принаймні, володільцем та розпорядником ПД. Ця гіпотеза буде перевірена під час дослідження. Об'єктом даних інформаційних правовідносин є персональні дані, як один із видів інформації. Нагадаємо, що згідно з Законом, персональними даними визначаються відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, які обробляються у базах персональних даних [3]. Водночас, змістом даних правовідносин у СПД постають відповідні суб'єктивні права і юридичні обов'язки їх суб'єктів, зокрема, ОВВ України.

У роботі відстоюється позиція, відповідно до якої дослідження реалізації інформаційно-правового статусу ОВВ України у інформаційних правовідносинах у СПД має ґрунтуватися, зокрема, на усвідомленні того, що, згідно із ст. 10 Закону [3], необхідною умовою використання володільцем персональних даних є обов'язок створення ним відповідних умов для захисту цих даних. Таким чином, у процесі подальшого дослідження маємо пересвідчитися у тому, що, постаючи суб'єктом зазначених вище правовідносин, ОВВ України мають реалізовувати відповідні суб'єктивні права та юридичні обов'язки щодо захисту персональних даних.

Дослідження показали, що Закон [3] не містить визначення поняття «захист персональних даних». Виходячи із положень Конвенції Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних»

від 28 січня 1981 року [7], слід розуміти поняття «захист персональних даних» як одну із форм забезпечення недоторканості приватного життя. Аналіз Закону України «Про захист персональних даних» [3] свідчить про те, що положення ст. 24 Закону є фундаментальними для нашого дослідження, адже на їх основі має здійснюватися правове регулювання інформаційних правовідносин у СПД, які виникають за участю ОБВ під час захисту персональних даних. Аналіз ст. 24 Закону дозволив також дійти висновку, що володілець ПД, розпорядник ПД та треті особи повинні забезпечити захист ПД на всіх етапах їх обробки (у тому числі за допомогою організаційних та технічних заходів): по-перше, від випадкової втрати (знищення); по-друге, від незаконної обробки; по-третє, від незаконного доступу до ПД. Це водночас сприяло виробленню пропозицій щодо класифікації інформаційних правовідносин, які виникають під час захисту ПД за участю ОБВ України. З'ясовано, що зазначені правовідносини постають формою, у якій проявляється реалізація інформаційно-правового статусу ОБВ України. Дослідження показали існування можливих варіантів інформаційних правовідносин за суб'єктним складом.

Проаналізовано чотири рівні загрози персональним даним. Визначено додатковий критерій класифікації інформаційних правовідносин під час захисту ПД: 1) ті, що пов'язані із захистом цілісності ПД; 2) ті, що пов'язані із захистом конфіденційності ПД. Запропоновано цілісну модель дослідження реалізації інформаційно-правового статусу ОБВ України у СПД під час захисту персональних даних (п'ять груп суб'єктів, чотири групи правовідносин, три категорії ПД на чотирьох рівнях загрози ПД та три форми обробки) на всіх етапах обробки ПД. У роботі розглянуто конкретні приклади інформаційних правовідносин за участю ОБВ України під час захисту персональних даних. Це дозволило отримати висновок щодо можливого формування складних (комплексних) правовідносин, зокрема, адміністративно-інформаційних. Отже, у сфері персональних даних ОБВ України реалізують як адміністративно-правовий, так і інформаційно-правовий статус. Наголошено на необхідності

досягнення чіткого балансу у застосуванні юридичних, організаційних та технічних вимог, які регламентують забезпечення захисту ПД.

Список використаних джерел

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/8lmc8>
3. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/Au5EYy>
4. Бахрах Д.Н. Коллективные субъекты административного права /Д.Н.Бахрах // Правоведение. – 1991. – № 3. – С. 68– 73.
5. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс. Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). — К,: Видавництво «Юридична думка», 2004. – 584 с.
6. Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності / І.В.Арістова, В.Д.Чернадчук // Інформація і право. – 2012. – № 3 (6). – С. 47–56.
7. Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних: Конвенція Ради Європи від 28 січня 1981 року № 108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/mLrdKP>